

Taal telt. Ook in het hoger onderwijs!

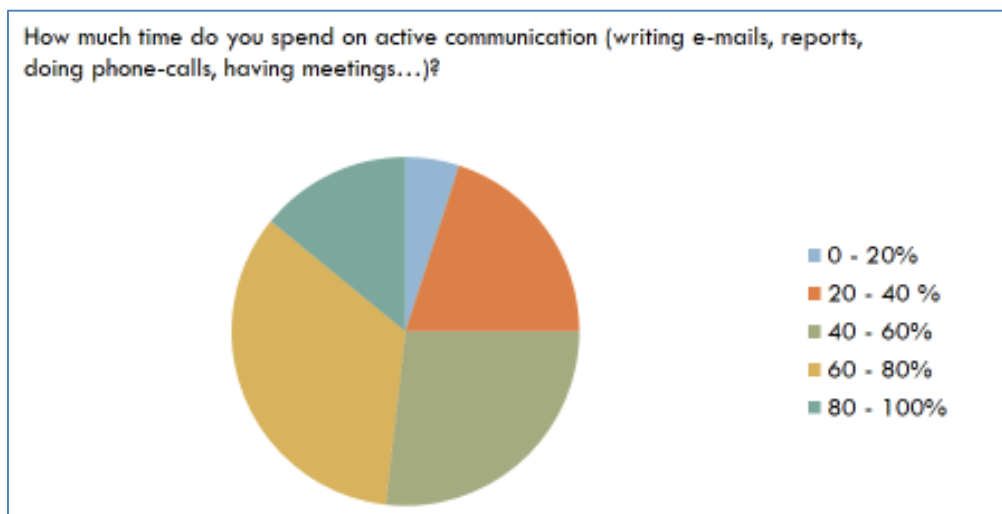
"De Vlaamse onderwijsraad heeft voor het beroek Ergotherapie een beroesprofiel opgesteld waarbij beide taken aan bod komen."

"Indien het een publieke persoon betreft kan stellen dat men een afbeelding gebruikt omwille van het algemeen belang (om te informeren). Ze geven als het ware een stilzwijgende toestemming."

Dit zijn twee letterlijk geciteerde fragmenten uit respectievelijk een bachelor- en een masterproef. Hoe ga je hiermee om als lector en als hogeronderwijsinstelling? Het is een vraag waar een grote groep actoren in alle hogeronderwijsinstellingen in Vlaanderen en Nederland vandaag mee worstelt.

Aandacht voor taal is allerminst ouderwets

Vanaf de jaren zestig verwaterde de aandacht voor taal. Overheid, bedrijven en onderwijsinstellingen in Vlaanderen én Nederland investeren er intussen gelukkig weer in want 'alles is taal'. De meeste mensen vinden spelfouten heel irritant en nemen de maker ervan minder serieus. Ook al ben je deskundig, het staat niet professioneel. Spel- en taalfouten kunnen nog steeds het verschil maken tussen wel of niet een opdracht krijgen of uitgenodigd worden voor een sollicitatiegesprek. Taal is bovendien een cruciale factor bij alle studies. Als advocaat moet je een goed pleidooi kunnen houden en als apotheker moeten de recepten helder opgeschreven zijn. Uit een onderzoek van dr. Jeroen Lievens¹ blijkt bijvoorbeeld dat ook ingenieurs een zeer groot deel van hun werkuren aan actieve communicatie moeten besteden, zoals uit onderstaande cirkeldiagram² blijkt:

Verschillende onderzoeken verwijzen naar vooral schrijfproblemen bij studenten³: een tekst degelijk opbouwen, blijkt moeilijk voor een stijgend aantal onder hen. Daarnaast signaleren docenten knelpunten over stijl, register en woordgebruik naast problemen met spelling en grammatica.

¹ Are communication skills important for engineers? A relevant research question for engineering students and curriculum designers: https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/440582/1/fullpaper_198.pdf

² EATAW 2011 Conference – University of Limerick, 'Seeing is believing: a survey-driven approach to academic writing for engineering students', Jeroen Lievens, 1 juli 2011.

³ Cfr. onder meer https://ilt.kuleuven.be/cursus/docs/Behoefteanalyse_TaalVaST.pdf, <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/lt/article/viewFile/85/83> en http://www.scriptiebank.be/sites/default/files/webform/scriptie/masterpaper_3.pdf

Hogeronderwijsinstellingen zijn dringend op zoek naar oplossingen, niet evident in deze budgettaire zware tijden. Het verklaart meteen het succes van het 'Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs'⁴ en het 'Vlaams Forum Taalbeleid en Taalondersteuning'⁵.

NIEUW: de Nederlandse én Vlaamse minister van onderwijs steunen taalbeleid in het hoger onderwijs

De Raad voor Nederlandse Taal en Letteren (Nederlandse Taalunie) publiceerde begin dit jaar haar adviesrapport 'Vaart met taal. Taalbeleid in het hoger onderwijs'⁶ voor de bevoegde Vlaamse en Nederlandse minister. Op 3 maart 2015 zegde de minister Bussemaker (OCW) alvast haar steun toe toen ze het rapport overhandigd kreeg. Ze stuurde de Tweede Kamer vervolgens op 7 juli 2015 haar 'Strategische agenda 2015-2025'⁷ met haar koers voor het hoger onderwijs voor de komende tien jaar. Een in deze context belangrijke boodschap vinden we op bladzijde 27: "N.a.v. het

advies van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren over taalvaardigheid Nederlands in het hoger onderwijs vraag ik het Algemeen Secretariaat van de Taalunie om de aanbevelingen uit dit advies samen met het veld uit te werken en goede voorbeelden uit te wisselen. Ook instellingen vraag ik om werk te maken van integraal taalbeleid, passend bij hun profilering. Hoge verwachtingen moeten de standaard zijn en blijven." Verder schrijft de minister in het kader van internationalisering op bladzijde 32 dat zij zich "zorgen maakt om de positie van het Nederlands binnen het hoger onderwijs als cultuur- én als wetenschapstaal, zeker waar een uitstekende beheersing van het Nederlands in dit verband bijna een conditio sine qua non mag heten."

Haar Vlaamse collega minister Crevits liet recentelijk weten dat ze het adviesrapport van de Taalunie waardeert omdat het terecht de nood aan een structureel taalvaardigheidsrapport in het hoger onderwijs identificeert. Zij belooft haar collega's van het Comité van Ministers en de Taalunie

uit te nodigen om samen te werken aan een geactualiseerde, verbindende en dynamische visie op talenbeleid die gericht is op de rol van het Nederlands in onderwijs en vorming in de 21ste eeuw, in de context van een multiculturele, meertalige, (super)diverse en steeds meer technologisch aangestuurde samenleving. De taalactoren in de hoger onderwijswereld kijken intussen met spanning uit naar het vervolg!

⁴ <http://www.taalbeleidhogeronderwijs.org>

⁵ <http://www.forumtaalbeleidhogeronderwijs.be>

⁶ http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/NTU14P475%20-%20Rapport%20Raadsadvies_website.pdf Op de foto van links naar rechts: minister Jet Bussemaker, prof. Reinhild Van de Kerckhove en prof. Lieteke van Vucht Tijssen.

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnotas/2015/07/07/de-waarde-n-van-weten-strategische-agenda-hoger-onderwijs-en-onderzoek-2015-2025>

Taalvaardigheid en studiesucces hebben een significant verband met elkaar⁸

Taal hangt samen met inzicht en argumentatie. Docenten in het hoger onderwijs ervaren nochtans vandaag dat veel studenten onvoldoende taalvaardig instromen. Bij taalondersteuning denken opleidingen en docenten dan vaak in eerste instantie aan het extracurriculair ondersteunen van studenten die achterophinken. Dat kán zinvol zijn, maar het is geen duurzame oplossing. Taal is geen eiland en de daar geleerde vaardigheden moeten ook in de andere vakken aangewend worden, willen we net dat studiesucces verhogen. Toch maken studenten moeilijk de *transfer* tussen wat ze in de taallessen buiten hun curriculum leren en de opleidingsonderdelen binnen hun curriculum of wat ze nog nodig hebben om professioneel taalvaardig te zijn. Het is zaak om hen duidelijk te maken hoe ze verworven competenties van verschillende vakken als hefboomen kunnen gebruiken.

Professionalisering biedt een oplossing

Als je een vakdocent taalbewuster maakt en leert om taalontwikkelen (TOL) te geven, doe je een duurzame investering met rendement voor heel veel studenten op lange termijn. De boodschap daarbij is dat TOL niet iets extra's is maar 'iets anders'. Studenten werken vervolgens bewust en onbewust aan de ontwikkeling van de taal die ze moeten beheersen om beter te studeren en effectiever te schrijven, spreken, luisteren en lezen in functie van hun latere beroep.

Alleen: hoe overwin je de begrijpelijke weerstand bij vaklectoren? Omdat woorden wekken en voorbeelden strekken, sloeg het Gewest Oost- en Zeeuws-Vlaanderen van de Orde van den Prince de handen in elkaar met twee Vlaamse hogeronderwijsinstellingen - de Arteveldehogeschool en Odisee - om professionele filmpjes te ontwikkelen samen met een heldere handleiding en een aantal kijkwijzers⁹. Na heel wat druk bijgewoone en succesvolle workshops in verscheidene Vlaamse en Nederlandse hogescholen en universiteiten, begint de olievlekstrategie te werken.

Deze TOL-projecten tonen bovendien aan dat samenwerking over de universitaire associaties heen¹⁰ en in samenwerking met het Vlaamse middenveld mogelijk is.

Nog een stapje verder: van een taalbeleid naar een talenbeleid in Odisee

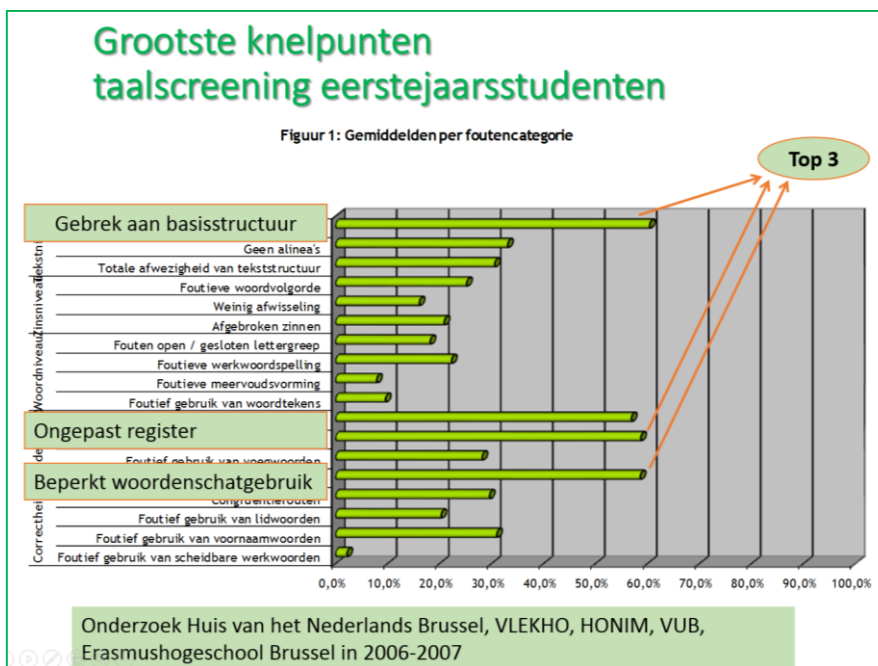
Een groot aantal Vlaamse en Nederlandse hogeronderwijsinstellingen is al een paar jaar geleden – uit bittere noodzaak – begonnen met initiatieven rond taalbeleid en taalondersteuning. Een daarvan is de hogeschool Odisee. Het taalbeleid richt er zich tot drie doelgroepen: docenten, studenten en opleidingen, en wordt aangestuurd door een talenbeleidcoördinator en een ankerpersoon taalbeleid per opleiding die vier keer per jaar in een stuurgroep talenbeleid samen vergaderen. Zo krijgen *opleidingen* bijvoorbeeld ondersteuning bij het uittekenen van een leerlijn naar de bachelorproef. *Docenten* krijgen een professionaliseringsaanbod aangeboden rond onder meer 'taalontwikkelen lesgeven' en 'talige ondersteuning van academisch taalgebruik'. Via het intranet is er een ruim aanbod aan onderzoeksmateriaal en concrete instrumenten zoals kijkwijzers.

Alle eerstejaarsstudenten moeten verplicht een taaltest ondergaan. Nadien is er minimaal een digitaal taalondersteuningsaanbod maar studenten kunnen ook taalmonitoraten bijwonen en zelfs in sommige opleidingen individuele begeleiding van een taalcoach - in een taalgarage - of een masterstudent Taal en Letteren krijgen. En door zoveel mogelijk in te zetten op de 21ste eeuwse vaardigheden en taalleerstrategieën proberen we onze studenten voor te bereiden op een veranderende wereld zonder klinkklare antwoorden.

⁸ Er is al heel wat onderzoek hierrond gevoerd, cfr. onder meer https://ilt.kuleuven.be/cursus/docs/Behoeftanalyse_TaalVaST.pdf; <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/lt/article/view/85>

⁹ Voor meer info over de twee reeksen filmpjes, een voor de lerarenopleidingen en een voor alle andere hoger onderwijsopleidingen: <http://www.taalbeleidhogeronderwijs.org/resultaat/2014-dvd-does-taalontwikkelen-lesgeven-in-het-hoger-onderwijs-hoe-doe-je-dat/>. De trekkers waren Dorothea Van Hoyweghen (VVA en Orde van den Prince), An De Moor (talenbeleidcoördinator van Odisee), Pieterjan Bonne en Joke Vrijders (taalbeleidmedewerkers van de Arteveldehogeschool).

¹⁰ De Arteveldehogeschool maakt deel uit van de Associatie Universiteit Gent. Odisee (voormalige HUB-KAHO Sint-Lieven) behoort als hoger onderwijsinstelling tot de Associatie KU Leuven.

Met als motto 'superdiversiteit' is het taalbeleid van Odisee intussen geëvolueerd naar een *talenbeleid*. In de 'Visietekst' lezen we: "Odisee streeft naar een sterk talenbeleid dat inzet op meertaligheid en dat tegelijk de kennis van het Nederlands op hoog niveau centraal stelt als voorwaarde voor studiesucces en gelijke kansen." Het *taalenbeleid* focust op het Nederlands als instructietaal en communicatiedrager. Het *talenbeleid* heeft daarnaast aandacht voor vreemde talen en de meertalige realiteit die ook buiten de superdiverse Brusselse campussen steeds meer uitbreiding neemt. Zoals trouwens in Vlaanderen decretaal bepaald is, krijgen de docenten de mogelijkheid om zich via door de talenbeleidcoördinator georganiseerde workshops bij te scholen tot een C1-niveau voor een vreemde taal. Studenten krijgen concrete tips¹¹ via een talenbrochure en kunnen over de middag conversatietafels in Engels, Frans of Spaans bijwonen. Ze kunnen ook eenmalig een terugbetaling tot 150 euro krijgen voor een taalcursus in bijvoorbeeld een Centrum voor Volwassenenonderwijs.

Nog een lange weg te gaan ... vanaf het secundair onderwijs

Geen enkele hogeronderwijsinstelling heeft het talige ei van Columbus intussen gevonden, stellen we telkens vast tijdens druk bijgewoonde studiedagen rond de thematiek van talenbeleid en taalondersteuning. Alle actoren geven daarbij aan dat het essentieel is dat het secundair onderwijs opnieuw meer aandacht aan schrijfvaardigheid en grammaticaal onderwijs zou besteden zodat studenten in het hoger onderwijs goed voorbereid zijn om nog sneller academisch en professioneel taalvaardig te worden. Een goede samenwerking tussen hogeronderwijsinstellingen en secundaire scholen daarrond is zeker aangewezen. Hopelijk houdt het beleid daarmee rekening bij de hervorming van het secundair onderwijs in Vlaanderen. Alle taalbewuste onderwijsexperten houden alvast de vingers gekruist want: taal telt!

¹¹ Bijvoorbeeld weblinks naar audiobooks en naar websites om als au pair of babysitter in de expatgemeenschap een taalbad te nemen: <http://www.easyaupair.com>, <http://www.expatsblog.com/en/jobs/europe/belgium/brussels/babysitting.html>

BIBLIOGRAFIE

Daems, F. (2010), *Elke leraar is een taalleraar. Een referentiekader voor taalbeleid in een lerarenopleiding*. In: D. Van Hoywegem (red.), *Naar taalkrachtige lerearenopleidingen. Bouwstenen voor taalbeleid*. Mechelen: Plantyn, blz. 13-34.

Deveneyns, A. en J. Tummers (2013), *Zoek de fout: een foutenclassificatie als aanzet tot gerichte remediëring Nederlands in het hoger professioneel onderwijs in Vlaanderen*. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 14-3, blz. 14-26.

De Wachter, L. en J. Heeren (2013), *Een taaltest als signaal. De ontwikkeling en implementatie van een strategische taalvaardigheidstoets*. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 14-1, blz. 19-27.
Online: https://ilt.kuleuven.be/cursus/docs/Behoefteanalyse_TaalVaST.pdf

Knoch, U. (2011), *Rating scales for diagnostic assessment of writing: What should they look like and where should the criteria come from?* In: *Assessing Writing*, 16, blz. 81-96.

Lievens, J. (2009), *Are communication skills important for engineers? A relevant research question for engineering students and curriculum designers*. Online:
https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/440582/1/fullpaper_198.pdf

Mestdagh, I. en G. Wouters (2011), *Taal op maat van de New Young Professional. Van visie naar praktijk in Howest*, in: Steven Vanhooren & André Mottart (RED.), *Vijfentwintigste Conferentie Het Schoolvak Nederlands*, Academia Press, Gent, 2011.

Nederlandse Taalunie (2008), *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Nederlandse Taalunie (2014), *Nederlands in het hoger onderwijs, Een verkennende literatuurstudie naar taalvaardigheid en taalbeleid*. Online: <http://goo.gl/JwIqg>

Nederlandse Taalunie (2015), *Adviesrapport Vaart met taal. Taalbeleid in het hoger onderwijs*. Online: http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/NTU14P475%20-%20Rapport%20Raadsadvies_website.pdf

Peeters, E. en T. Van Houtven (red.) (2010), *Taalbeleid in het hoger onderwijs: de hype voorbij*. Antwerpen: Acco.

Rooijackers, P. & Wilma van der Westen VAN DER WESTEN, *Taalbeleid in de praktijk*, in: "Patrick Rooijackers, Wilma van der Westen & Johan Graus (red.), *Taal Centraal, Taalbeleid in het Nederlandse en Vlaamse onderwijs*, Vereniging van Leraren in Levende Talen, Naarden, 2009. Online: <http://goo.gl/AFdKBD>

Tummers, J. en A. Deveneyns (2014), *Zelfkennis is het begin van alle schrijfwijsheden*. In: *Over taal*, 53-1, blz. 17-19.

Van den Branden, K. (2010), *Taalbeleid in het hoger onderwijs*. In: E. Peeters en T. Van Houtven (red.), *Taalbeleid in het hoger onderwijs: de hype voorbij?* Antwerpen: Acco, blz. 213-224.

Van der Westen, W. en Domein Wijsbroek, *Slecht in taal, slecht in studie? Resultaten van een onderzoek naar de relatie tussen taalvaardigheid en studiesucces*, in: Steven Van Hooren en André Mottart (red.), *Vijfentwintigste Conferentie Het Schoolvak Nederlands*, Academia Press, Gent, 2011.
Online: <http://goo.gl/DgL84O>

Van Houtven, T., E. Peeters en Z. El Morabit (2010), *Hoe staat het met de taal van studenten? Exploratieve studie naar begrijpend lezen en samenvatten bij instromende studenten in het Vlaamse hoger onderwijs*. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 11-3, blz. 29-43.

An De Moor is Master in de Taal en Letteren en talenbeleidcoördinator van alle professionele en academische opleidingen in *Odisee* (voormalig *HUB-KAHO*) en KULeuven, campus Aalst, Gent, Sint-Niklaas en Brussel. Zij maakt deel uit van de 'Werkgroep Nederlands in het hoger onderwijs' van de Raad voor Nederlandse Taal en Letteren en werkte mee aan het adviesrapport 'Vaart met taal. Taalbeleid in het hoger onderwijs' schreef.

Zij begon haar loopbaan in deze hogeronderwijsinstelling als onderzoeker onderwijsvernieuwing en docente Bedrijfscommunicatie. Zij heeft ook ervaring als raadgever communicatie en buitenlands beleid op een ministerieel kabinet. In een vroeger leven was zij onder meer lerares Nederlands-Engels in de tweede en derde graad van een ASO-/TSO-/BSO-school.